

อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและภาคชนบทจีน
กรณีศึกษาหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวง และเมืองโบราณต้าเหียนลี่เจียง¹
中国文化产业与中国农村的发展
——以周庄古镇和丽江古城为例
Cultural Industries in Rural China

:Case Studies of Zhouzhuang and Dayan Lijiang

ศิริพร ศรีสินธุ์ไร²

บุรินทร์ ศรีสมถวิล³

บทคัดย่อ: บทความวิจัยฉบับนี้ศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industries) ในชนบทของประเทศจีน ซึ่งรัฐบาลจีนกำลังให้การสนับสนุนอย่างกว้างขวางและส่งอิทธิพลอย่างสำคัญต่อชนบทจีน วิธีการศึกษาคือการใช้การวิจัยเอกสารภาษาจีนเป็นหลัก โดยเลือกกรณีศึกษา 2 กรณีคือ โจวจวง หมู่บ้านโบราณกลางน้ำในเขตซูโจว มณฑลเจียงซู และเมืองโบราณต้าเหียนลี่เจียง มณฑลอวิ้นหนาน (ยูนนาน) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ศึกษากระบวนการสร้างและจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทของประเทศจีน (2) ศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่มีต่อชนบทและภาคการเกษตรของจีน และ

¹บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง“อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและภาคชนบทจีน : บทเรียนต่อประเทศไทย” ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในชุดโครงการวิจัยจีนศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

² ศิริพร ศรีสินธุ์ไร อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

喜丽彭·西新悟来, 泰国法政大学社会学与人类学院教师

Siriporn Srisinaurai, Lecturer, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University

³ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

徐武林博士, 泰国商会大学人文学院中文系助教

Burin Srisomthawin, Ph.D., Assistant Professor, Chinese Department, School of Humanities, University of The Thai

Chamber of commerce

(3) ศึกษาปรากฏการณ์อุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีน เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทย

ผลการศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนจากประสบการณ์ของ โจวจวงและลี่เจียงสรุปได้ว่า เงื่อนไขของความสำเร็จและล้มเหลวของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนเกี่ยวข้องกับ (1) บทบาทของภาครัฐและประสิทธิภาพของกลไกรัฐ (2) บริบทของท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม (3) พลังของโลกาภิวัตน์และบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ (4) นวัตกรรมการบริหารจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (5) ปฏิบัติการที่มาจากฐานของการสั่งสมความรู้และการวิจัย นอกจากนี้การพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทยังจำเป็นต้องตระหนักถึงผลกระทบและขีดจำกัดของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไปพร้อมกันด้วย ในปัจจุบันอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้กลายเป็นทั้งแนวคิดและปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีพลวัตสูงยิ่งและต้องการการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโดยการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามระยะยาวและการศึกษาวิจัยข้ามวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ภาคชนบทจีน อุตสาหกรรมวัฒนธรรม การพัฒนา ประเทศไทย บทเรียน

摘要：近年来，中国政府对农村文化产业给予高度重视。农村文化产业的开发对于加快农村的发展，推动农村的城市化进程有着重要的作用。本文主要基于中国境内农村文化产业发展相关文献，并以“江苏周庄古镇”和“云南丽江古城”为例加以研究，并着重探讨以下三方面：一）中国农村文化产业的建设与管理；二）中国农村文化产业的开发在新农村建设中的作用；三）中国文化产业发展对泰国的影响和启示。

研究表明，中国农村文化产业发展的成功完全取决于以下条件：一）中国国家宏观政策；二）当地文化遗产的特色与优势；三）世界经济ที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

济全球化的发展趋势和变化以及国际组织的作用；四）文化遗产管理创新；五）经过长期的建设与发展，已积累了较为深厚的基础，并形成了良好的发展态势。此外，在对农村文化产业进行开发的同时，也不能忽略当地农村局限性以及未来将产生的种种负面影响。迄今，文化产业已经成为当今世界十分引人瞩目的新兴产业。在发达国家，文化产业不仅在发展速度上超过传统产业，而且在产业规模和财富创造能力上也日益显示出其强劲的增长实力，成为扩张性对外贸易的主导型产业和国民经济与社会发展的重要支柱。因此，对文化产业发展进行深入研究，尤其是对当地农村进行长时间实地考察及跨文化研究将有助于推动泰国文化事业的发展。

关键词：中国农村；文化产业；发展；泰国；启示

Abstract: This research paper focuses on the present status and development of cultural industrialization in rural China. The research explores the repercussion of the state-led cultural industries on rural China including the resurrection and invention of traditions and the production of cultural commodities. Moreover, the whole process has brought unprecedented cultural and socio-economic transformation to rural China. The project has three major objectives: 1) to study the construction and management of cultural industries in rural China; 2) to study the impact of the cultural industries on China's rural and agricultural sector; and 3) to assess how the transformations can be used as some lessons for Thailand. The documentary research is framed by the major literature in Chinese. It is a case study focusing on two areas: Zhouzhuang, Jiangsu and Dayan Lijiang, Yunnan.

Findings can be concluded that the success and failure of cultural industries in rural China are related to the following conditions : 1) role and efficiency of the state; 2) local context and its cultural heritage; 3) forces of globalization and the roles of international organizations; 4) innovations in cultural heritage management; 5) practices resulting from accumulative research and knowledge. Moreover, we also needed awareness of limitations and repercussions of cultural industries in rural areas. Nowadays, cultural industries became both ‘idea’ and ‘cultural phenomena’ which are so dynamic and diversified. Thus, further studies are needed; especially in long-term ethnographic fieldworks and cross-cultural studies.

Key Words: rural China; cultural industries; development; Thailand; Enlightenment

1. บทนำ

“อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและภาคชนบทจีน : บทเรียนต่อประเทศไทย” เป็นโครงการวิจัยที่สนใจศึกษาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (cultural industries) ในภาคชนบทของประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลจีนกำลังให้การสนับสนุนอย่างกว้างขวางและส่งเสริมให้พลสำคัญต่อภาคชนบทของจีน โดยมีความคาดหวังว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรมจะช่วยให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น และเป็นอุตสาหกรรมประเภทใหม่ที่น่าไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มากยิ่งขึ้น อุตสาหกรรมวัฒนธรรมซึ่งในที่นี่หมายความว่าอุตสาหกรรมที่สะท้อนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม รูปแบบและเนื้อหาทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มชนแต่ละชนชาติ โดยใช้แรงงานช่างฝีมือที่มีความรู้ เทคโนโลยี และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การผลักดันนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนสัมพันธ์โดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงของชนบท อันได้แก่ การฟื้นฟูและการประดิษฐ์ศิลปะ ประเพณีพื้นบ้าน ขึ้นมาใหม่ การผลิตสินค้าวัฒนธรรมซึ่งช่วยสร้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ชนบท ในขณะเดียวกันก็นำความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมาสู่ สังคมชนบทของจีน โครงการนี้จึงต้องการศึกษาถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมที่มีต่อชนบทของจีน โดยเฉพาะการที่แรงงานภาคเกษตรเปลี่ยนมาทำงานในภาคบริการมากขึ้น เพื่อประเมินว่าผลกระทบดังกล่าวจะทำให้ชนบทจีนและภาคเกษตรกรรมของจีนมีแนวโน้มไปในทิศทางใด

แหล่งอ้างอิงทางความคิดที่สำคัญเกี่ยวกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีนคือ องค์การยูเนสโก (UNESCO)¹ ในการประชุมองค์การยูเนสโก ณ เมืองมอนทรีออล เมื่อเดือน มิถุนายน ปี 1980 มีการประยุกต์ใช้แนวคิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ โดย องค์การยูเนสโกได้อธิบายว่า “อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมคือสินค้าและบริการที่มีรูปแบบการสร้าง ผลิต และซื้อขาย ซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์”² และยูเนสโกได้ยืนยันว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไม่ใช่ตัววัฒนธรรมเอง แต่เป็นปัจจัยที่มาจากเศรษฐกิจ ยูเนสโกจึงได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “กระบวนการผลิต ผลิตซ้ำ จัดหาสินค้า รวมถึงกระจายสินค้าวัฒนธรรมและบริการทางวัฒนธรรมโดยดำเนินการภายใต้ มาตรฐานอุตสาหกรรมการผลิต การผลิตซ้ำ การกักเก็บ และการกระจายสินค้า”

UNESCO และ GATT ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมโดยเฉพาะกรอบ การสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมรวมถึงการสร้างรายได้จากวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ กลุ่มประเทศอาเซียนมีความตื่นตัวเรื่องการสร้างพื้นที่ให้กับสินค้าทางวัฒนธรรม โดยการจัด งานแสดงสินค้าและการจัดเวทีประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนและสร้างความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม วัฒนธรรม (Cultural Industries)

¹ UNESCO. 1982. Cultural Industries: A challenge for the future of culture. Paris: The United Nations.

² <http://www.unesco.org/culture/industries>

ในคริสต์ทศวรรษที่ 2000 นโยบายที่ใช้คำว่า “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม(Cultural Industries)”¹ และ “อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Industries)”² ได้ขยายไปยังหลายส่วนของโลก ทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น หรือภูมิภาค ในประเทศจีน เริ่มมีงานวิจัยปัญหาการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมตั้งแต่ทศวรรษ 1990 และค่อยๆ เสริมการสนับสนุนต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 2003 จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอาเซียน ได้จัดการประชุมรัฐมนตรีวัฒนธรรมสองครั้ง ในที่ประชุมมีการลงนามบันทึกช่วยจำเกี่ยวกับความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างจีนกับอาเซียนโดยการเสนอของนายกรัฐมนตรีจีน นอกจากนี้นายกรัฐมนตรีจีนยังเสนอให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมจีนกับอาเซียนอีกด้วย

ในปี ค.ศ.2006 จีนได้เป็นแกนนำในการจัดประชุม เรื่อง “China-ASEAN Cultural Industry Forum” ในหัวข้อ Cultural Industry : A new driving force of the economic development of China and ASEAN ณ นครหนานจิง(นานกิง)³เขตปกครองตนเองกว่างซี (กวางสี) ภายหลังการประชุม ที่ประชุมได้ร่วมกันประกาศแถลงการณ์หนานหนิง (Nanning Declaration) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างประเทศจีน และกลุ่มชาติอาเซียน โดยมุ่งเน้นในด้านการส่งเสริม ความร่วมมือ แลกเปลี่ยน ข้อมูล บุคลากร วิจัย พัฒนา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายด้านอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในกลุ่มภาคี ในที่ประชุมนายกรัฐมนตรีเวินเจียเป่า (溫家宝) ของจีน ได้เสนอปริณิชนวลใหม่แห่งความร่วมมือที่สำคัญ ในการปาฐกถาเรื่อง **“ให้ความร่วมมืออย่างรอบด้าน ก้าวไปสู่ด้านลึก**

¹ David Hesmondhalgh and Andy C. Pratt. (2005) Cultural Industries and Cultural Policy. In *International journal of cultural policy* 11 (1): 1-14. และ David Hesmondhalgh (2007) *The Cultural Industries*. (2nd Edition) Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

² John. Hartley (ed.) (2005) *Creative Industries*. Malden, MA and Oxford: Blackwell Publishing.

³ งานวิจัยฉบับถอดเสียงแมนดารินด้วยอักษรวิธียตามเกณฑ์คำสังสำนักรัฐมนตรีที่ 389/2540 โดยจะมีวงเล็บต่อท้ายระบุคำอ่านที่นักวิชาการไทยและคนไทยคุ้นเคย

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ยิ่งขึ้นเพื่อผลักดันให้ความสัมพันธ์หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับอาเซียนพัฒนาไป
ไม่ขาดสาย” และวัฒนธรรมถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในปริณิณทลใหม่แห่งความร่วมมือระหว่าง
จีนกับอาเซียน

และในปี ค.ศ.2008 นี้เอง จีนได้จัด “งานแสดงอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนานาชาติ
ของจีน” (China International Cultural Industries Fair: ICIF) ที่เมืองเซินเจิ้น (เสิ่นเจิ้น)
จัดโดยกระทรวงวัฒนธรรมของจีน กระทรวงพาณิชย์ของจีน คณะผู้บริหารแห่งชาติด้านวิทยุ
ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ คณะผู้บริหารทั่วไปด้านหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ของจีน รัฐบาล
ประชาชนประจำมณฑลกว่างตง (กวางตุ้ง) และรัฐบาลประชาชนท้องถิ่นเมืองเซินเจิ้น (เสิ่น
เจิ้น) จากบทสัมภาษณ์ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมกล่าวว่า

“ในงานมีการจัดแสดงโดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่
งานแสดงนิทรรศการและสินค้า การประชุมผู้เชี่ยวชาญ การมอบรางวัล
การจัดกิจกรรมเฉลิมฉลอง การจัดแสดงนิทรรศการทางเว็บไซต์ และการ
สรรหาผู้มีความสามารถพิเศษ ในห้องแสดงสินค้าจีนให้ความสำคัญกับ
อุตสาหกรรมวัฒนธรรมประเภทภาพยนตร์ดิจิทัล โทรทัศน์ การ์ตูน
แอนิเมชัน และวิดีโอเกมส์ ส่วนของการแสดงสินค้าหัตถกรรม
เครื่องประดับตกแต่ง ภาพวาด และงานศิลปะต่างๆได้รับความสนใจไม่
แพ้กัน นอกจากนี้เห็นว่า จีนตื่นตัวเรื่องอุตสาหกรรมวัฒนธรรม จึง
ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดฟอรัมส่งเสริมระดับเอเชีย”

นอกจากนี้ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมยังกล่าวอีกว่า การที่จีนตื่นตัวกับงาน
อุตสาหกรรมวัฒนธรรมระดับนานาชาติมากขึ้นน่าจะสืบเนื่องมาจากการที่จีนใช้สโลแกนในการ
พัฒนาประเทศว่า **“ประเทศจะร่ำรวยได้ ต้องมีวัฒนธรรม และจะมีวัฒนธรรมได้ ต้องมีการ
บริหารจัดการที่ดี”**

แม้ว่าจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจใหม่ทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและเป็นประเทศที่มีอำนาจในการพัฒนาอุตสาหกรรมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมรถยนต์ อุตสาหกรรมเสื้อผ้า อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันจีนหันมาให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไม่แพ้กัน และยังชูประเด็นการใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

จากความเป็นมาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมวัฒนธรรมอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (1) อุตสาหกรรมวัฒนธรรมประเภทที่สัมพันธ์กับสื่อสมัยใหม่ เช่น ภาพยนตร์ แอนิเมชัน คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และ (2) อุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตพื้นบ้านโครงการวิจัยนี้สนใจศึกษาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมประเภทที่สอง ซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับภาคชนบทของจีน และมีส่วนช่วยสร้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบท แต่ในขณะเดียวกันก็นำความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมาสู่สังคมชนบทของจีน

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการคือ 1) ศึกษากระบวนการสร้างและจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทประเทศจีนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเช่น การผลิตสินค้าวัฒนธรรม การสร้างเรื่องราวให้กับสินค้า ฯลฯ 2) ศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่มีต่อชนบทและภาคการเกษตรของจีน เพื่อศึกษาว่าแรงงานภาคการเกษตรเปลี่ยนมาทำงานในภาคบริการมากน้อยเพียงใด และจะส่งผลให้การเกษตรกรรมของจีนมีแนวโน้มจะปรับตัวไปอย่างไร และ 3) ศึกษาปรากฏการณ์อุตสาหกรรมวัฒนธรรมในภาคชนบทของประเทศจีนเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยวิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เอกสารภาษาจีนเป็นหลัก ผู้วิจัยเลือกพื้นที่กรณีศึกษา 2 แห่งคือ โจวจวง หมู่บ้านโบราณกลางน้ำในเขตซูโจว มณฑลเจียงซู และเมืองโบราณต้าเหียนลี่เจียง มณฑลอานฮุย (ยูนนาน) สาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้

การศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้เดินทางลงพื้นที่ตำบลโจวจวงและเมืองลี่เจียงเพื่อสังเกตการณ์และตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษาแห่งนี้ 9 วัน รวมถึงสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการศึกษารวม 9 เดือน

ลำดับเนื้อหาของบทความประกอบด้วย 7 หัวข้อหลัก ดังนี้ 1. บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของของปัญหาวิจัยวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา 2. พัฒนาการของแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีน 3. ภูมิหลังและบริบทของกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง คือ หมู่บ้านกลางน้ำโจวจวง และ เมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียง 4. การอนุรักษ์เมืองโบราณ การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการก่อตัวของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในโจวจวงและลี่เจียง 5. สีนค้ำวัฒนธรรมประจำถิ่นโจวจวงและลี่เจียง นำเสนอกรณีศึกษาการสร้างความหมายและการจัดการสินค้ำวัฒนธรรมที่โดดเด่น 2 กรณี ได้แก่ ขาหมูว่านซาน โจวจวง และ การแสดงและดนตรีโบราณนาซี ลี่เจียง 6. การเปลี่ยนแปลงของชนบทโจวจวงและลี่เจียง หลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม จนกระทั่งมีการขยายตัวอย่างมากและรวดเร็วของการท่องเที่ยว และ 7. บทส่งท้าย: บทเรียนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนจากประสบการณ์ของโจวจวงและลี่เจียง กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการขยายตัวของการท่องเที่ยว ขีดจำกัดของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทโจวจวงและลี่เจียง ตลอดจนบทวนถึงบริบทและเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จ/ล้มเหลวของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนที่ได้เรียนรู้จากกรณีศึกษาทั้งสอง

2. พัฒนาการของแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับ “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” ในประเทศจีน

หานจวินเหว่ย และหูเสี่ยวหมิง (韩俊伟、胡晓明) นักวิชาการชาวจีนได้สรุปถึงความเป็นมาของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีนว่า อุตสาหกรรมวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ชีวิตทางสังคมของมนุษย์ข้ามพรมแดนของประเทศและภูมิภาค โลกาภิวัตน์ทำให้นักวิชาการสามารถติดต่อสื่อสารกันทั่วโลก การติดต่อสื่อสารได้ขยายจากภาคเศรษฐกิจสู่ภาควัฒนธรรม และอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่เติบโตขึ้นมาในช่วงกลางและ

ปลายศตวรรษที่ 20 ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศที่พัฒนาแล้วในซีกโลกตะวันตก เป็นที่กล่าวขวัญกันว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรมจะกลายเป็นอุตสาหกรรมบริการที่แข็งแรง และพัฒนากลายเป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศต่างๆ ในที่สุด และถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีนจะเริ่มตันช้ากว่าประเทศอื่นๆ แต่ก็ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประชุมสมัชชาพรรคแห่งชาติครั้งที่ 16 คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ออกชุดนโยบายและมาตรการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม จนเกิดกระแสพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไปทั่วประเทศ¹

หลังการปฏิรูปและเปิดประเทศ จีนเริ่มมีการสร้างระบบเศรษฐกิจตลาด จีนไม่ปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมแบบอดีตโซเวียตอีกต่อไป และเริ่มสร้างระบบวัฒนธรรมที่ใช้ตลาดนำซึ่งสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจตลาดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเป็นผลิตผลของการพัฒนาเศรษฐกิจตลาดของลัทธิสังคมนิยมพัฒนาการของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีนแบ่งได้เป็น 4 ระยะดังต่อไปนี้ ช่วงที่ 1 ระหว่างปี ค.ศ.1978 – 1984 ช่วงที่ 2 ปี ค.ศ.1985 – 1991 ช่วงที่ 3 ปี ค.ศ.1992 – 2001 และช่วงที่ 4 ปี ค.ศ.2002 – ปัจจุบัน

ช่วงที่หนึ่ง ตั้งแต่ปี 1978 – 1984

เป็นระยะแตกหน่อของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีน ในปี 1978 เริ่มมีธุรกิจบันเทิงเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศจีน และได้พัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปบนพื้นฐานของความบันเทิงประเภทดนตรีและระบำ เช่น การร้องคาราโอเกะ ในปี 1979 โรงแรมตงฟิงแห่งเมืองกวางโจว (กวางเจา) มณฑลกวางตุ้ง (กวางตุ้ง) ได้เปิดคาเฟ่แห่งแรกของประเทศจีน ในช่วงปี 1980 วงการแสดงจีนนิยมหารายได้พิเศษจากอาชีพอื่นนอกเหนือจากอาชีพนักแสดง เช่น ทำธุรกิจร้านอาหาร สถานบันเทิง ทำให้ศิลปินดารบางส่วนร่ำรวยขึ้นมาก่อนคนอาชีพ

¹韩俊伟、胡晓明《文化产业概论·内容提要》，广州：中山大学出版社，2009年。

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

อื่น การเกิดขึ้นของกิจกรรมทางวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ในบางเมืองแถบภาคใต้ของจีนได้กลายเป็นยาชูกำลังให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น

ช่วงที่สอง ตั้งแต่ปี 1985 – 1991

ช่วงที่ 2 เป็นระยะการเจริญเติบโตของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีน ในปี 1985 ได้มีการกำหนดให้วัฒนธรรมไว้เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมประเภทที่สามในเอกสารชื่อว่า "สถิติเกี่ยวกับอุตสาหกรรมประเภทที่สาม" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ศิลปะและวัฒนธรรมถูกจัดว่าเป็น "อุตสาหกรรม" แบบหนึ่ง ในปี 1991 ได้มีการเสนอแนวคิด "เศรษฐกิจวัฒนธรรม" อย่างเป็นทางการใน "รายงานความคิดเห็นต่อนโยบายเศรษฐกิจบางส่วนที่เกี่ยวกับงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม" วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นส่วนเสริมในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีนโยบายอ้างอิงตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้ หลังการปฏิรูปและเปิดประเทศจีน ได้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับวัฒนธรรมมวลชนกันอย่างกว้างขวางในประเทศจีน จนเกิดกระแสการทำให้วัฒนธรรมเป็นอุตสาหกรรม และทำให้ "ธุรกิจวัฒนธรรม" เริ่มมีความเจริญรุ่งเรืองในเวลาต่อมา

ช่วงที่สาม ตั้งแต่ปี 1992 – 2001

ช่วงที่ 3 คือช่วงที่ประเทศจีนเริ่มตระหนักถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เอกสารสำคัญฉบับหนึ่งซึ่งเขียนโดยสำนักงานคณะมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1992 มีชื่อว่า "การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ: เร่งการพัฒนาอุตสาหกรรมลำดับที่3" ได้กล่าวถึงคำว่า "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" เป็นครั้งแรก

ในปี 1998 มีการก่อตั้ง "กองวัฒนธรรมแห่งกระทรวงวัฒนธรรม" แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเป็นงานในหน้าที่ของรัฐบาลจีน

ต่อมาในปี 2000 ในการประชุมเต็มคณะครั้งที่ 5 ของสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีน ชุดที่ 17 ได้มีการนำเสนอ "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" เป็นครั้งแรกในเอกสารของรัฐบาลกลางที่ชื่อว่า "การเสนอแนะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 5 ปีฉบับที่ 10" ทำให้การพัฒนาธุรกิจวัฒนธรรมได้ขยายตัวเข้าสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของภาครัฐ

ช่วงที่สี่ ตั้งแต่ปี 2002 – ปัจจุบัน

ช่วงที่ 4 นี้ถือเป็นช่วงที่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมของจีนได้พัฒนาและมีความเจริญรุ่งเรือง ในปี 2002 รายงานการประชุมของสมัชชาพรรคแห่งชาติครั้งที่ 16 ได้แยกความแตกต่างระหว่าง "งานด้านวัฒนธรรม" ออกจาก "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" เป็นครั้งแรก และเสนอให้มีการพัฒนากิจการทางวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างจริงจัง กำหนดนโยบายต่างๆ ในการส่งเสริมการพัฒนาของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและแผนทั่วไปในการปฏิรูประบบวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน ประเทศจีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ส่งผลให้มีการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างประเทศเข้าสู่ประเทศจีน ซึ่งนอกจากจะเป็นการกระตุ้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมของจีนแล้ว ยังสร้างความท้าทายอย่างมากแก่ธุรกิจวัฒนธรรมในประเทศจีน

เฉินลี่ซู่ (陈立旭) กล่าวว่า "ในปี 2003 จีนได้เริ่มทดลองการปฏิรูประบบวัฒนธรรมทั่วประเทศ โดยกำหนดให้เขตการปกครองระดับเมืองและมณฑล 9 แห่ง เช่น มหานครเป่ย์จิง (ปักกิ่ง) มหานครซ่งไห่ (เซี่ยงไฮ้) มณฑลกว่างตง (กวางตุ้ง) และหน่วยงานทางวัฒนธรรม 35 แห่งเป็นเมืองทดลองการปฏิรูประบบวัฒนธรรมนำร่อง ถึงแม้ว่ามณฑลอานฮุย และมณฑลชื้อชวน (เสฉวน) จะไม่ถูกกำหนดให้อยู่ในมณฑลนำร่อง 9 มณฑล แต่ก็เริ่มทดลองการปฏิรูประบบวัฒนธรรมบางส่วนด้วยเช่นเดียวกัน ต่อมาในปีเดียวกันรัฐบาลกลางจีนได้นำเสนอนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในเอกสารราชการฉบับที่ 105"¹

ต่อมาในเดือนกันยายน ปี 2003 เอกสารของกระทรวงวัฒนธรรมจีนที่ชื่อว่า **"ความคิดเห็นต่อการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม"** ได้กำหนดนิยามของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมว่า "องค์กรบริหารที่ผลิตสินค้าและการให้บริการทางวัฒนธรรม

¹陈立旭《当代中国大众文化发展历程》，载《文化研究》，2006年，第10期，第23-29页。
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกับงานด้านวัฒนธรรม โดยทั้งสองสิ่งนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมของลัทธิสังคมนิยม”

ในปี 2004 การประชุมเต็มคณะครั้งที่ 4 ของสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 16 ได้มีข้อสรุปและระบุอย่างชัดเจนไว้เอกสาร “ความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้เศรษฐกิจภาคเอกชนเป็นแรงขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม” ว่าการปฏิรูประบบวัฒนธรรมและเพิ่มผลผลิตทางวัฒนธรรมต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน

ในปี 2004 การกำหนด “การแบ่งประเภทวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง” โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจีนบนพื้นฐานของ “การจัดประเภทอุตสาหกรรมในประเทศ” เป็นการเริ่มต้นการประยุกต์ใช้แนวคิดอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน สำนักงานสถิติแห่งชาติให้นิยามของคำว่า “วัฒนธรรมและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง” ไว้ว่า “กิจกรรมที่นำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการทางด้านวัฒนธรรมและความบันเทิงแก่บุคคลในสังคม รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง” ดังนั้น นิยามของคำว่า อุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้รวมวัฒนธรรมและความบันเทิงเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งแตกต่างจากงานทางด้านวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นแนวคิดมากกว่า

ในปี 2005 กรมประชาสัมพันธ์ของจีนได้จัดทำแผนการร่างกฎหมาย 10 ปี ซึ่งได้วางกรอบทางกฎหมายในการปฏิรูประบบวัฒนธรรมและในปีเดียวกันยังมีเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เช่น “การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมวัฒนธรรม” และ “ความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาและจัดการเกมออนไลน์”

ในปี 2006 มีการเผยแพร่เอกสารชื่อว่า “ความคิดเห็นต่อการปฏิรูประบบวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น” และเริ่มการปฏิรูประบบวัฒนธรรมอย่างเป็นทางการ โดยอาศัยประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้จากเมืองและมณฑลนำร่อง และในเดือนกรกฎาคมของปีเดียวกัน มีการดำเนินนโยบายการตาม “ความคิดเห็นต่อการทำการปฏิรูประบบวัฒนธรรมให้ดียิ่งขึ้น” หน่วยงานทางวัฒนธรรมของภาครัฐจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนระบบ และมี

การปฏิรูปการบริหารจัดการภายในของหน่วยงานวัฒนธรรมที่ไม่แสวงหากำไรในเชิงลึกมากขึ้น

เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของจีนในปี 2007 และ 2008 คือ “รายการแนะนำการส่งออกสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม” (2007) และ “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการ์ตูน” (2008) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของจีนมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

ต้นปี 2009 สำนักงานบริหารสื่อและสิ่งพิมพ์ของจีนได้เผยแพร่เอกสารชื่อว่า “**ความคิดเห็นแนะนำเกี่ยวกับการสนับสนุนการปฏิรูประบบสื่อและสิ่งพิมพ์**” โดยได้เสนอแผนภาพช่องทางและตารางเวลาในการปฏิรูประบบสื่อและสิ่งพิมพ์อย่างชัดเจน ในปีเดียวกัน หลังจากที่มีการกำหนด “**แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม**” แล้วก็มีเอกสารชื่อว่า “**ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูประบบของคณะศิลปการแสดงของรัฐในเชิงลึก**” ตามมา โดยให้มีการปฏิรูประบบวัฒนธรรมโดยรวมในเชิงลึก และเปลี่ยนคณะศิลปการแสดงให้เป็นองค์กรทางธุรกิจ

“ 22 กรกฎาคม 2009 นายเวินเจียเป่า (温家宝) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมสามัญของคณะมุขมนตรี ได้ทำการพิจารณาและผ่านร่าง ‘**แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม**’ โดยที่ประชุมได้เสนอมาตรการ 8 ประการในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมให้สำเร็จ ในมาตรการที่ 7 กล่าวว่าต้องพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ เช่น ทีวีโมบาย มัลติมีเดีย การชมภาพยนตร์และละครทางอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์บนมือถือ ฯลฯ ต้องยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมดิจิทัล เช่น กล้องทีวี CMMB และโทรศัพท์บนมือถือ IPTV เป็นต้น “¹แผนพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างขนานใหญ่ไปทั่วประเทศ รวมทั้งในชนบทของ

¹韩俊伟、胡晓明《文化产业概论》，广州：中山大学出版社，2009年，第68页。
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ประเทศจีน ซึ่งจะเน้นหนักไปในเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการผลิตสินค้าวัฒนธรรมท้องถิ่น

3.หมู่บ้านกลางน้ำ “โจวจวง” และเมืองโบราณ “ต้าเหยียนลี่เจียง”

หัวข้อนี้นำเสนอภูมิหลังและบริบทของกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ โจวจวง หมู่บ้านโบราณกลางน้ำในเขตซูโจว มณฑลเจียงซู และเมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียง มณฑลฉวนหนาน (ยูนนาน) สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการสร้างและจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ทั้งสองกรณีศึกษาต่างมีความน่าสนใจในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมฐานมาจากมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ โจวจวงและลี่เจียงเป็นตัวอย่างของเมืองท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่รัฐบาลจีนมองว่าประสบความสำเร็จ ทั้งเรื่องรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวอีกทั้งมีชื่อเสียงและได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัลทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

โจวจวง หมู่บ้านโบราณกลางน้ำในเขตซูโจว มณฑลเจียงซู โจวจวงมีประวัติศาสตร์ยาวนานนับพันปี มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของอาณาจักรอู๋โบราณ และยังคงสืบทอดลักษณะหมู่บ้านกลางน้ำอันเป็นเอกลักษณ์ของชนบทแถบเจียงหนาน

เจียงหนาน คือ พื้นที่ทางตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำแยงซี ในปัจจุบันหมายถึงบริเวณทางใต้ของมณฑลเจียงซู และทางตอนเหนือของมณฑลเจ้อเจียง พื้นที่เขตเจียงหนานทั้งหมดอยู่ในเขตอบอุ่น ภูมิประเทศเป็นที่ราบ สภาพอากาศอบอุ่นชื้น มีผลผลิตอุดมสมบูรณ์ การคมนาคมสะดวก เนื่องจากมีแม่น้ำแยงซีเกียง ทะเลสาบไท่หู ทะเลสาบหยางเฉิง และแม่น้ำฟู่ซุน เป็นระบบคมนาคมทางน้ำที่ล้อมรอบเมือง

โจวจวงตั้งอยู่บนพื้นที่ระหว่างมหานครซ่งไห่ (เซี่ยงไฮ้) เมืองซูโจวและเมืองหังโจว เป็นเมืองที่ล้อมรอบไปด้วยน้ำ การเดินทางไปมาจึงต้องอาศัยเรือ ถนนในเมืองจะสร้างเลียบบนน้ำ ถนนและสะพานเชื่อมต่อกันหมด สิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยโบราณขนาดใหญ่

มักจะมีลานกว้างและหลังคาสูง มีท่าจอดเรือ มีร้านขายของตั้งอยู่เลียบทางเดินทั้งสองฝั่ง มีไม้ไผ่และหินล้อมเป็นแนวรั้ว มีศาลาพักผ่อนหย่อนใจริมน้ำ เป็นเมืองเก่าแก่ที่ยังคงกลิ่นไอของความเรียบง่ายและความเรียบง่าย เป็นตัวอย่างของบ้านเรือนแถบเจียงหนานซึ่งแวดล้อมไปด้วยสะพานและแหล่งน้ำเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างโบราณ แม้ว่าผ่านเวลามากกว่า 900 ปี โจวจวงยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของสถาปัตยกรรมแบบเมืองกลางน้ำไว้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์มากกว่าร้อยละหกสิบของประชากรยังคงอาศัยอยู่ในบ้านที่ก่อสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง

ถึงแม้ว่าพื้นที่ของเมืองจะมีแค่ 0.47 ตารางกิโลเมตร แต่กลับมีสิ่งปลูกสร้างโบราณเกือบร้อยหลัง ตึกอิฐและสลักกว่า 60 ตึก สิ่งปลูกสร้างในโจวจวงยังคงรักษาสภาพไว้ได้อย่างดี เช่น บ้านตระกูลเสิน บ้านตระกูลจาง ในโจวจวงยังมีสะพานเก่า 14 แห่ง ที่ต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้ได้ประกอบกันขึ้นเป็นภาพทิวทัศน์อันงดงามของหมู่บ้านกลางน้ำที่มี “สะพานเล็กๆ แม่น้ำไหลริน และบ้านพักอาศัย” ประวัติศาสตร์อันยาวนานของโจวจวงทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย หลัวเจ้อเหวิน (罗泽文) สถาปนิกชื่อดังของจีนได้เคยกล่าวยกย่องโจวจวงไว้ว่า “โจวจวงเป็นสิ่งล้ำค่าของมณฑลเจียงซูและประเทศจีน”

เมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียง มณฑลอวิ๋นหนาน(ยูนนาน) ถิ่นฐานของกลุ่มชน่าซีลี่เจียงมีประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปได้มากกว่า 800 ปี ย่านเมืองเก่าลี่เจียงมีชื่อเสียงจากวัฒนธรรมชนเผ่า่น่าซี หรือที่รู้จักกันในนาม “วัฒนธรรมตงปา” มรดกวัฒนธรรมชนเผ่า่น่าซีที่ยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน คือ ดนตรีโบราณ ภาพวาดและงานเขียนตัวอักษรตงปา ลี่เจียงมีทัศนียภาพบ้านเรือนที่เป็นเอกลักษณ์ มีระบบจัดการน้ำที่เคารพต่อธรรมชาติ มีคูคลองและสะพานมากมาย

เมืองลี่เจียงตั้งอยู่บนที่ราบสูงเหนือระดับน้ำทะเล 2,400 เมตร อยู่บริเวณเชิงเขาหิมะ “มังกรหยก” หรือ อ้าวหลงซานซึ่งมียอดเขาที่ปกคลุมด้วยน้ำแข็งตลอดทั้งปี และอยู่

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ท่ามกลางยอดเขาสูงต่ำสลับซับซ้อน อาทิ เทือกเขาเขียงซาน จินหงชันทางทิศเหนือ หรือ เทือกเขาซือจีซานทางทิศตะวันตก ที่ล้อมรอบเมือง เป็นแนวกั้นลมธรรมชาติที่ส่งผลให้สภาพอากาศเย็นสบายราวกับเป็นฤดูใบไม้ผลิตลอดทั้งปี ทั้งยังเป็นพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญ

เมืองเก๋าด้าเหยียนลี่เจียงมีชนบทร่มเย็นประเพณีและวัฒนธรรมอันหลากหลาย สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองและการพัฒนาของชนชาติน่าซี เมืองเก๋าลี่เจียงมีประวัติศาสตร์ การพัฒนามายาวนานกว่า 800 ปี จนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมของภูมิภาค ตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลอวิ้นหนาน (ยูนนาน) ชาวน่าซีและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ที่นี่ได้ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง ชุมประตู่ ระบบชลประทาน สะพาน การตกแต่งบ้าน สวน ป้ายตัวอักษรจีน หินแกะสลักตัวอักษรจีนล้วน สะท้อนถึงความเจริญทางวัฒนธรรมและอารมณทางสุนทรีย์ของชาวน่าซี อีกทั้งยังแสดงถึง ศาสนา ศิลปะ วรรณกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ลึกซึ้ง ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมตงปา และภาพวาดผนังไปซา ซึ่งเป็นศิลปะที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม

ตั้งแต่ยุคโบราณกาล ชนชาติน่าซี ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของเมืองลี่เจียง ได้สร้างวัฒนธรรมตงปาเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ โดยมีรากฐานมาจากความเชื่อของศาสนาตงปาในเรื่องการนับถือภูตผี มาตั้งแต่สมัยต้นราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-907) อีกทั้งได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมทางศาสนาของชาติซีจี้ (ทิเบต) โดยวัฒนธรรมดังกล่าวปรากฏอยู่ในรูปพิธีกรรมทางศาสนา คัมภีร์ทางศาสนา ตำราความรู้ ภาพวาดงานศิลปะ ดนตรี อักษรภาพ ประเพณีการเดินร่ำอักษรภาพตงปาที่มีจำนวนทั้งสิ้น 1,400 กว่าตัว ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็น ‘โลกของอักษรภาพที่มีชีวิต’ เนื่องจากยังคงมีความสมบูรณ์อย่างมากมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

4. การอนุรักษ์เมืองโบราณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการก่อตัวของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในโจวจวงและลี่เจียง

การก่อตัวของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนทั้งในกรณีโจวจวงและลี่เจียง เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองโบราณและการพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณเป็นแหล่งท่องเที่ยว ภายหลังจากที่รัฐบาลจีนเริ่มดำเนินนโยบายผลักดันการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทที่มีจุดเด่นและศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวธรรมชาติ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การดำเนินนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทสืบเนื่องมาจากความตระหนักถึงการขยายตัวของกลุ่มผู้บริโภคภายในประเทศจีนเองอันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างมากในช่วงที่ 2 – 3 ทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลกลางตระหนักถึงการขยายตัวของชนชั้นใหม่ทางเศรษฐกิจและวิถีการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความต้องการและตลาดใหม่ของการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและการใช้เวลาว่างในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดราชการชงยาว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองโบราณย่านวัฒนธรรมเก่าแก่ ถิ่นฐานของชนชาติส่วนน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นเป้าหมายสำคัญของการการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ดังเช่นในกรณีของเมืองโบราณโจวจวง และลี่เจียง ซึ่งต่างก็มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสร้างตราสินค้าของท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยโจวจวงนำเสนอตนเองในฐานะเป็นหมู่บ้านกลางน้ำแห่งเจียงหนาน และเมืองกลางน้ำอันดับหนึ่งของจีน ในขณะที่ลี่เจียงเป็นถิ่นฐานของชนเผ่า纳西และต้นกำเนิดของวัฒนธรรมตงปา รวมถึงเป็นหนึ่งในเมืองมรดกโลก ขณะที่ในมุมมองของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น ทั้งโจวจวงและลี่เจียงเป็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่กำลัง

เจริญเติบโตและประสบความสำเร็จ รวมถึงเป็นกรณีศึกษานำร่องของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบทแห่งอื่นๆ ของจีน

การอนุรักษ์และพัฒนาโจวจวงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว¹

การอนุรักษ์และพัฒนาโจวจวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ตลอดระยะเวลาที่มากกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโจวจวงมีกระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบและสืบเนื่องมาเป็นลำดับ มีการจัดทำและปรับปรุงแก้ไขแผนการอนุรักษ์โจวจวงอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีการบริหารและดูแลงานภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย มีการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ของชาวโจวจวงอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการได้รับคำแนะนำจากมหาวิทยาลัยยี่จี้ และวิทยาลัยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการสร้างเมืองแห่งชูโจวการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมของการอนุรักษ์และพัฒนา โจวจวงที่สำคัญได้แก่ **การจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโจวจวง** โดยยึดนโยบายสำคัญคือ “อนุรักษ์เมืองเก่า สร้างเขตใหม่ พัฒนาเศรษฐกิจ บุกเบิกการท่องเที่ยว” ตลอดระยะเวลาสิบกว่าปี นับแต่เริ่มต้นในปี 1986 มีการแก้ไขและปรับปรุงแผนหลักอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนทั้งหมด 7 ครั้ง จนกระทั่งในปี 1997 รัฐบาลมณฑลเจียงซูได้อนุมัติแผนดังกล่าว ซึ่งถือเป็นการยอมรับว่าโจวจวงคือหนึ่งในสถานที่สำคัญที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศจีน และเป็นเมืองท่องเที่ยว และจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้ให้ดี

หลังจากมีแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโจวจวง ก็เริ่มมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองโบราณโดยรักษาเขตพื้นที่ของหมู่บ้านเก่าเอาไว้ มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในเขตคาบเกี่ยวกับเขตหมู่บ้านเก่า แล้วย้ายหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงเรียน ตลาด ธนาคาร ไปรษณีย์ ฯลฯ ในเขตหมู่บ้านเก่าไปที่เขตคาบเกี่ยว มีการสร้างเขตหมู่บ้านใหม่ทาง

¹สรุปจาก 李丽雅、黄芳：《论江南水乡古镇旅游资源的开发与保护——以周庄和同里为例》，载《桂林旅游高等专科学校学报》，2003年，第2期，第19-20页。

ตอนเหนือของท่าจี้ส่วย แล้วย้ายบริษัทและโรงงาน 13 แห่งจากเขตหมู่บ้านเก่าและเขตคาบเกี่ยวมาที่นี้ การทำเช่นนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยรวมแล้วยังสามารถอนุรักษ์หมู่บ้านเก่าไว้ได้ ขณะเดียวกันก็เป็นการกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม

นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการโดยรวม ด้วยการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาการถูกปิดกั้นจากโลกภายนอกของโจวจวง โดยมีการสร้างสะพานใหญ่ข้ามท่าจี้ส่วย ในปี 1989 ปรับปรุงโครงสร้างถนนในหมู่บ้าน ขยายและเชื่อมต่อถนนสายที่ไปมหานครซ่งไห่ (เซี่ยงไฮ้) และซูโจว มีการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน ปรับปรุงระบบการแจกจ่ายน้ำและการบำบัดน้ำเสีย ถนนหนทาง ไฟฟ้า แสงสว่าง การป้องกันอัคคีภัยและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด

ในปี 1999 หน่วยงานรัฐท้องถิ่นได้จัดทำ“วิธีการชั่วคราวในการอนุรักษ์เขตหมู่บ้านเก่าโจวจวง”โดยผ่านการอนุมัติจากสภาประชาชนของอำเภอคุนชาน และได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการจากเทศบาลอำเภอคุนชาน วิธีการดังกล่าวนี้มุ่งเน้นไปที่มาตรการอนุรักษ์ต่างๆ เช่น ต้องมีการจัดบันทึกเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมโบราณในโจวจวง ต้องมีหน่วยงานและผู้รับผิดชอบการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวและระบบน้ำโดยเฉพาะ สำหรับโครงการก่อสร้างและปรับปรุงที่อยู่อาศัยในเขตควบคุมของโจวจวง ต้องมีการยื่นขออนุมัติก่อนตามขั้นตอนของกฎหมาย และต้องผ่านการตรวจสอบและอนุมัติจากกลุ่มอนุรักษ์เมืองเก่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และหน่วยงานบริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการจัดสรรที่ดิน

การซ่อมแซมและก่อสร้างในเขตคาบเกี่ยวต้องสอดคล้องกับเขตหมู่บ้านเก่า เวลาซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างโบราณ ต้องยึดหลักว่า “ซ่อมของเก่าให้เหมือนเก่า” ด้วยการพยายามรักษาและใช้โครงสร้างเดิม วัสดุเดิม รูปแบบศิลปะเดิม ความสูงของสิ่งก่อสร้างห้ามเกินสองชั้น การซ่อมแซมบ้านพักส่วนตัวก็ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทางการเงินการบุกเบิกและใช้ประโยชน์จะต้องปฏิบัติตาม

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและวัตถุโบราณแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน กฎหมายการออกแบบผังเมืองแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในปี 1995 ถึงปี 2003 มีการดำเนินการอนุรักษ์และปรับปรุงเมืองเก่าด้วยเงินลงทุนหนึ่งพันล้านหยวน ซึ่งเป็นเงินจากงบประมาณของรัฐ รายได้จากการท่องเที่ยว เงินบริจาค และเงินทุนจากต่างประเทศ

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของโจวจวงรับผิดชอบและดำเนินการโดย “บริษัทท่องเที่ยวโจวจวง” ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในปี 1988 บริษัทแห่งนี้มีการพัฒนาต่อมาเป็นลำดับ ในปี 1995 ได้ก่อตั้งเป็น “บริษัทพัฒนาการท่องเที่ยวโจวจวง” ในปี 1998 พัฒนาไปเป็น “กลุ่มบริษัทการท่องเที่ยวโจวจวงแห่งเมืองซูโจว” ในปี 2001 มีการปรับเปลี่ยนไปเป็น “บริษัทท่องเที่ยวหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวงแห่งมณฑลเจียงซู” บริษัทแห่งนี้เป็นบริษัทบริการท่องเที่ยวแห่งแรกของมณฑลเจียงซูที่บริหารงานโดยรัฐบาลท้องถิ่น

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองลี่เจียงหลังเหตุการณ์แผ่นดินไหว

ลี่เจียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศในช่วงสามทศวรรษหลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ในปี 1997 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาลี่เจียงอย่างเป็นระบบเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศจีนจากจุดเริ่มต้นเพื่อการฟื้นฟูเมืองเก่าหลังจากเกิดแผ่นดินไหว ขยายไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยแรงผลักดันทิศทางเดียวกันจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และองค์การระหว่างประเทศ อาทิ UNESCO และ World Bank และความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น ทำให้ลี่เจียงได้รับการประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกในปี 1997 และได้รับการยอมรับจากองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 1996 เวลา 14.18 น. ได้เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ วัดแรงสั่นสะเทือนได้ 7.0 ริกเตอร์ พื้นที่กว่า 92 หมู่บ้าน ใน 9 อำเภอของ 4 เมืองคือ ตี๋ซิง ต้าหลิน

เจียง และลี่เจียงได้รับความเสียหาย โดยลี่เจียง จงเต๋ียนและเหอชิง ได้รับความเสียหายหนักที่สุด ประชาชนกว่า 4 แสนคนได้รับบาดเจ็บ อีกกว่า 4 แสนคนไม่มีที่อยู่อาศัย บ้านเรือนที่พังทลายรวมทั้งสิ้นอีกเกือบ 4 แสนหลังคาเรือน แผ่นดินไหวครั้งนั้นทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจกว่า 2,500 ล้านดอลลาร์¹ แต่โชคดีที่สภาพโดยรวมของเขตเมืองโบราณลี่เจียงไม่ได้รับความเสียหายมาก สิ่งปลูกสร้างโบราณสำคัญไม่ได้พังทลายไปหมด ประกอบกับจิตวิญญาณของชาวน่าซีที่เต็มไปด้วยความกล้าหาญและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากหลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวไม่นาน เมืองโบราณลี่เจียงได้ฟื้นฟูกลับเข้าสู่สภาพปกติอย่างรวดเร็ว

การบูรณะซ่อมแซมเมืองโบราณลี่เจียงต้องเผชิญกับปัญหาใหญ่ 2 ข้อคือ (1) ทำอย่างไรถึงจะทำให้เมืองโบราณลี่เจียงกลับมาเป็นศูนย์กลางของประชาชนชาวน่าซีอีกครั้ง และ (2) ทำอย่างไรถึงจะทำให้เมืองโบราณลี่เจียงเป็นที่รู้จักของชาวโลก ได้แก่การยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนเมืองโบราณลี่เจียงเป็นมรดกโลก จากวิสัยทัศน์อันยาวไกลของชาวน่าซี ประกอบกับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การบูรณะเมืองโบราณลี่เจียงทั้งหมด 32 รายการได้เริ่มเปิดฉากขึ้นอย่างเป็นทางการภายใต้หลักการที่ว่า **”สร้างให้เก่าเหมือนเดิม”**

ต่อมามีการยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนเมืองโบราณลี่เจียงเป็นมรดกโลกในที่ประชุมคณะกรรมการสมานพันธ์เพื่อการวิจัยเมืองมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ประจำปี 1994 โดยนายเจิ้งเสี่ยวเซียง และนายลั่วเจ้อเหวิน นักวิชาการจีนมีความเห็นตรงกันว่าควรยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนเมืองโบราณลี่เจียงและเมืองผิงเหยาเป็นมรดกโลกไปพร้อมๆ กัน รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก และในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน นายเหอจื้อเฉียงผู้ว่าการมณฑลยูนนาน (ยูนนาน) ในขณะนั้นได้

¹ 云南减灾年鉴编委会编：《云南减灾年鉴》（1996-1997），昆明：云南科技出版社，1999年，第92页。

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะดำเนินการยื่นเรื่องขอขึ้นทะเบียนเมืองโบราณลี้เจียงเป็นมรดกโลก

ในเดือนกันยายนปี 1996 มีการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจในการบูรณะเมืองโบราณลี้เจียงเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก กำหนดกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นกฎบังคับใช้ในเวลาต่อมา ระหว่างวันที่ 21 - 23 เมษายน 1997 คณะกรรมการที่ปรึกษานานาชาติแห่งยูเนสโกและนักโบราณคดีผู้เชี่ยวชาญได้เดินทางมาสำรวจและประเมินคุณค่าเมืองโบราณลี้เจียง พร้อมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจีนที่เกี่ยวข้องกับการขอขึ้นทะเบียนมรดกโลก ผู้แทนจากยูเนสโกและคณะผู้เชี่ยวชาญต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ลี้เจียงมีสภาพความเป็นเมืองโบราณที่สมบูรณ์แบบ และมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่มีเหมือนใคร มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการอนุมัติให้เป็นมรดกโลก

วันที่ 3 ธันวาคม 1997 ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณามรดกโลกครั้งที่ 21 ได้ประกาศอนุมัติให้ลี้เจียงเป็นมรดกอย่างเป็นทางการ ต่อมาเมืองโบราณผิงเหยาและอุทยานโบราณชู่โจวก็ได้รับอนุมัติให้เป็นมรดกโลกในเวลาต่อมา นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเมืองโบราณลี้เจียงและวัฒนธรรมน้ำชีได้ถูกจัดบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์โลกและก้าวเข้าสู่เวทีโลกอย่างสง่างาม

5. สืบค้นวัฒนธรรมน้ำชีและวิถีชีวิตของชาวลี้เจียงและลี้เจียง มีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจเกี่ยวกับสืบค้นวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งในแง่การสร้างความหมายหรือเรื่องราวให้กับตัวสินค้า และรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ซึ่งในด้านหนึ่งก็สืบเนื่องมาจากสนับสนุนของภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น และจากแรงผลักดันของทุนและนักลงทุนทั้งจากภายในท้องถิ่นและจากภายนอกที่มองเห็นช่องทางสนองตอบความต้องการของตลาดสินค้าวัฒนธรรมที่นับวันจะขยายตัวมากขึ้น และผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมของสินค้าวัฒนธรรมในชนบท ดังเช่นตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปนี้ สินค้า

วัฒนธรรมประจำถิ่น หรือสินค้าวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของ
โจวจวง คือ ขาหมูว่่านซาน ขณะที่กรณีของลิเจียงคือ ดนตรีโบราณน่าซี

ขาหมูว่่านซาน และเรื่องราวของเศรษฐกิจเส้นว่่านซาน

ประวัติศาสตร์อันยาวนานและวัฒนธรรมที่สะสมมาแต่โบราณกาลทำให้อาหารของ
โจวจวงพิเศษกว่าที่อื่น ซึ่งถือกันว่าขาหมูว่่านซานมีความพิเศษมากที่สุดจนทุกคนที่มาโจวจวง
จะต้องลองชิม ขาหมูว่่านซานคืออาหารที่มีหาเศรษฐกิจเส้นว่่านซาน (沈万山) ใช้
ต้อนรับทุกครั้งแขกที่มีแขกมาที่บ้าน จนมีคำกล่าวกันว่า “ถ้าที่บ้านมีการจัดงานเลี้ยง ก็ต้องมี
ขาหมูทอดกรอบ” หลังจากการสืบทอดกันต่อมานับร้อยๆปี ขาหมูว่่านซาน ได้กลายเป็น
อาหารหลักในเทศกาลปีใหม่ และงานแต่งงานของชาวโจวจวง การกินขาหมูว่่านซานแฝงไว้
ด้วยความหมายของการอยู่ร่วมกันครบทั้งครอบครัว และเป็นอาหารชั้นเลิศที่ขาดไม่ได้ในการ
ต้อนรับอาคันตุกะ

ขาหมูว่่านซานใช้วัตถุดิบในการทำชั้นดี โดยเลือกใช้ขาหลังของหมูที่มีปริมาณเนื้อ
มันและเนื้อแดงพอดี จากนั้นเติมน้ำเครื่องปรุงที่ผสมเสร็จแล้ว เติมน้ำแล้ววางลงบนหม้อดินเผา
ขนาดใหญ่ ใช้การต้มหรืออบหรือหนึ่งเป็นเวลาหนึ่งคืนหนึ่งวันเต็ม ไฟที่ใช้ต้องสลับกันระหว่าง
ไฟอ่อนและไฟแรง แต่ใช้ไฟอ่อนเป็นหลัก เมื่อต้มสุกแล้ว ขาหมูทั้งขาจะคุกกรุ่นไปด้วยไอร้อนๆ
หนังหมูเป็นสีแดงสวย เนื้ออวบแน่น ส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทุกสารทิศ วิธีการกิน
ขาหมูว่่านซานก็แปลกพิสดาร ในขาหมูจะมีกระดูกสองท่อน ต้องดึงกระดูกท่อนที่เล็กกว่า
ออกมาก่อน โดยที่ต้องไม่กระทบรูปร่างของขาหมู แล้วใช้กระดูกท่อนนี้เป็นมีด กรีดลงบนเนื้อ
ขาหมู วิธีการกินเช่นนี้เกิดจากเมื่อครั้งที่ จูหยวนจาง (朱元璋) ซึ่งเป็นฮ่องเต้สมัย
ราชวงศ์หมิงต้องการแกล้งเส้นว่่านซานเลยออกโจททย์ให้แก้ แต่เส้นว่่านซานก็สามารถใช้ไหว
พริบจนแก้ได้ จนเกิดวิธีการกินดังกล่าว ฮ่องเต้จูหยวนจางเลยตรัสว่า “ฉันก็เรียกวิธีการกินนี้
ว่าการใช้กระดูกแทนมีดละกัน” จนกลายเป็นวิธีการกินขาหมูว่่านซานของโจวจวงตั้งแต่นั้นมา

เศรษฐีเส้นว่นชานชื่อฟู (富) หรือจ้งหรง (仲荣) นิยมเรียกกันว่าว่นชาน เนื่องจากเป็นหนึ่งในสามบุคคลที่มีชื่อเสียงโดดเด่นที่สุดมียี่ห้อหนึ่ง ว่นเส้นชีว (沈秀) หมายถึงเป็นตัวแทนของความร่ำรวยมหาศาลในยุคกลางราชวงศ์หยวน เส้นโยว (沈祐) บิดาของเส้นว่นชานได้อพยพครอบครัวจากเขต หานานสวินเมืองอู๋ซิง(ปัจจุบันคือเมืองหูโจว ในมณฑลเจ้อเจียง) ไปที่ตั้งใจในโจวจวง ต่อมาย้ายไปที่หยินจื่อปิงหลังจากที่ร่ำรวยมั่งคั่งแล้ว เส้นว่นชานได้ใช้เมืองชูโจวเป็นสถานที่สำคัญในการทำมาค้าขายเขาเคยสนับสนุนผู้ปกครองที่ชื่อว่าจางซือเฉิง (张士诚) ในอำเภอหนึ่งของเมืองชูโจวจนจางซือเฉิงสลักแผ่นป้ายจารึกสรรเสริญให้

ต่อมาจุหยวนจางได้สถาปนาราชวงศ์หมิง และตั้งเมืองหลวงที่นครหนานจิง(นานกิง) เส้นว่นชานได้บริจาคเงินช่วยเหลือในการสร้างเมืองหนานจิง(นานกิง) ซึ่งคิดเป็นพื้นที่หนึ่งในสามของเมือง จุหยวนจางจึงพระราชทานยศแก่บุตรชายทั้งสองของเส้นว่นชานเส้นว่นชานยังสร้างอาคารที่มีระเบียงยาวและมีเสาถึง 1654 ต้นภักดาครอีก 4 แห่งในหนานจิง(นานกิง) เส้นว่นชานมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายแต่หลังจากนั้นไม่นานก็ถูกจุหยวนจางสั่งให้ไปเป็นทหารจนต้องใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ในอวิ้นหนาน (ยูนนาน) จนตาย

เส้นว่นชานเคยใช้ชีวิตทั้งในโจวจวง ชูโจวหนานจิง (นานกิง) อวิ้นหนาน (ยูนนาน) แต่โจวจวงคือสถานที่ที่เขาได้ก่อร่างสร้างตัวจนร่ำรวยเป็นเศรษฐีบ้านของเส้นว่นชานอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือไปประมาณครึ่งลิ อยู่ในพื้นที่ของตงจวงและหยินจื่อปิง พื้นที่โกดังศาลาสวนดอกไม้และตัวบ้านเชื่อมต่อกันหมดปัจจุบันนี้ในโจวจวงยังคงสภาพบ้านเก่าของเส้นว่นชานอยู่

เรื่องราวของเศรษฐีเส้นว่นชานทำให้ชาหมว่นชานกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมประจำถิ่นของโจวจวงที่นักท่องเที่ยวหรือคนที่มาเยือนโจวจวงต้องลิ้มลองหรือซื้อกลับไป วิถีกรรมของเศรษฐีเส้นว่นชานทำให้ชาหมว่นชานมีความหมายสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เคยได้ยินเรื่องราวของเศรษฐกิจเส้นว่นชานมาก่อนในฐานะบุคคลสำคัญที่มีวิถีกรรมและมีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์จีน และสำหรับนักท่องเที่ยวที่แม้ไม่เคยได้

ยินเรื่องราวของเศรษฐกิจเส้นวันชานมาก่อน แต่เมื่อเดินเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านกลางน้ำแห่งนี้ เรื่องราวของเศรษฐกิจเส้นวันชานก็จะถูกบอกเล่าโดยมัคคุเทศก์นำชมหรือรับรู้ได้จากการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์โจวจง อนุสรณ์สถานเส้นวันชาน และบ้านตระกูลเส้นที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านโบราณโจวจงที่จัดแสดงหุ่นจำลองและวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเส้นวันชาน ตลอดจนภาพสลักที่บอกเล่าประวัติเศรษฐกิจเส้นวันชานบนผนังด้านหนึ่งของบ้านตระกูลเส้น

เรื่องราวของดนตรีโบราณนาซี มรดกทางดนตรีของมนุษยชาติ¹

ดนตรีโบราณนาซีถือเป็นฟอสซิลดนตรีที่เป็นการตกผลึกของสังคมพหุวัฒนธรรม ดนตรีโบราณนาซีสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตและกิจกรรมการผลิตของชาวนาซีไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงานงานศพงานขึ้นบ้านใหม่งานวันเกิดล้วนต้องมีดนตรีโบราณนาซีเป็นองค์ประกอบดนตรีโบราณนาซีจึงมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมนาซี

ในบันทึกอวินหนาน (ยูนนาน) แห่งราชวงศ์ถัง ได้บันทึกไว้ว่า ชาวนาซี “ชอบดื่มเหล้าและร้องรำทำเพลง” ใน “บันทึกอวินหนาน (ยูนนาน) แห่งราชวงศ์หยวน ซึ่งเขียนโดย หลี่ จิง บันทึกไว้ว่า “ชาวนาซีบางส่วน ปีนเขาขึ้นไปบูชาสวรรค์ในวันขึ้นสิบห้าค่ำเดือนหนึ่ง มีผู้หญิงและผู้ชายจำนวนเป็นร้อย พวกเขาจับมือกันแล้วร้องเพลงเต้นรำด้วยความสนุกสนาน”

ในปลายราชวงศ์ซ่งและต้นราชวงศ์หยวนชาวนาซีได้สร้างสรรค์ “ดนตรีเครื่องสายไปซา” ซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนถึงสงครามระหว่างตระกูลและการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวนาซี และในหนังสือสวนดนตรีโบราณตงปาของชาวนาซีมีดนตรีเพื่อการบูชาเป็นจำนวนมากมีการใช้อักษรรูปภาพบันทึกทำเต้นรำโบราณหลายสิบท่าซึ่งเรียกว่า “ซอหมู่” หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่เป็นหนังสือจดบันทึกรวบรวมท่าเต้นรำของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีนที่หาได้ยากเท่านั้น ยังเป็นหนังสือจดบันทึกรวบรวมท่าเต้นรำที่ใช้ตัวอักษรบันทึกที่เก่าแก่ที่สุดอีกด้วย

¹周文林主编：《宣科与纳西古乐》，昆明：云南美术出版社，2008年，第212-3215页，另见宣科《纳西古乐》，载《玉龙山》，1995年第1期，第66-69页。

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

ปีที่สิบห้าในรัชสมัยกรุงแห่งราชวงศ์หมิง ผู้ปกครองลี่เจียงที่เชื่อว่าอาณาจักรเต๋อยอมสวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์หมิง อ่องเต๋อจุยวนจาง จึงประทานแซ่หมู่ให้ และแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองลี่เจียง ในสมัยนั้น ราชวงศ์หมิงใช้ระบบการเกณฑ์คนให้ไปบุกเบิกที่นาที่ร้างอยู่ ทำให้มีชาวจีนจำนวนมากอพยพมาอ้วนหนาน (ยูนนาน) ชาวจีนเหล่านี้ได้นำวัฒนธรรมเทคนิคและศิลปะจากภาคกลางมาเผยแพร่ให้กับชาวบ้านในพื้นที่แถบชายแดน รวมถึงการนำดนตรีของคนภาคกลาง เช่น ดนตรีทางศาสนาของลัทธิเต๋าและดนตรีพื้นบ้านมาเผยแพร่ด้วย

ดนตรีจากภาคกลางได้รับการยอมรับจากชาวน่านซีซึ่งเป็นชนชาติที่รักในดนตรีอย่างที่สุด และมีการสืบทอดต่อกันมาอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกัน มีการเพิ่มเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวน่านซี เช่น ซูกู่ตู พอปอ และเหลิ่งจือปี้ลี่ (ฟลุตยาว) ด้วย จนกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างกัน

ดนตรีตั้งจิงลี่เจียง เป็นดนตรีที่เผยแพร่เข้ามาหลังราชวงศ์ชิงโดยชาวจีนและชาวไต้หวันตามลำดับ และยังคงเผยแพร่อย่างกว้างขวางในพื้นที่อยู่อาศัยของชาวน่านซี ตลอด 400 กว่าปีที่ผ่านมา ด้วยการสืบทอด ปรับปรุงและปรับเปลี่ยนของนักดนตรีชาวน่านซี ทำให้ดนตรีตั้งจิงลี่เจียงได้หล่อหลอมเข้าสู่อารมณ์ ความรู้สึก ความนึกคิด วัฒนธรรม และความเป็นท้องถิ่นของชาวน่านซี จนกลายเป็นดนตรีพิเศษที่ผสมผสานระหว่างทำนองโบราณของชาวจีนและดนตรีของชาวน่านซี เป็นการตกผลึกของวัฒนธรรมดนตรีน่านซีและอื่น กล่าวได้ว่าเป็นดนตรีโบราณของ ชาวจีนที่มีความเป็นน่านซีไปแล้ว เป็นเหตุผลสำคัญที่ชาวลี่เจียงเรียกดนตรีชนิดนี้ว่า "ดนตรีโบราณน่านซี"

รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในโจวจวงและลี่เจียง

ชาหมู่ว่านซาน : การผลิตแบบอุตสาหกรรมและการจัดการแบบรวมศูนย์

จากการสำรวจเบื้องต้นและทำสถิติจำนวนร้านขายชาหมู่ว่านซานที่กระจายอยู่ทั่วเขตเมืองโบราณ สามารถกล่าวได้ว่า “ชาหมู่ว่านซาน” เป็นสินค้าวัฒนธรรมประจำถิ่นที่โดดเด่นที่สุดของโจวจวงจากที่เคยเป็นอาหารจานพิเศษที่ทำกินกันในครัวเรือนหรือในหมู่

เครือข่าย ขาหมู่ว่านซานในปัจจุบันได้กลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ผลิตเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวและเข้าสู่กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว

เมื่อสอบถามจากร้านขายขาหมูและคนในพื้นที่ ในเบื้องต้นพบว่ามี 2 ลักษณะ คือ ประเภทแรก ประเภทที่ร้านค้าทำเอง มีร้านค้าขาหมูบางร้านที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ และขึ้นชื่อว่าเป็นร้านที่อร่อยกว่าร้านอื่น อีกประเภทหนึ่ง คือ ร้านค้ารับสินค้าจากโรงงาน ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอคุนซานจากการเดินทางไปสำรวจพื้นที่ในตำบลโจวจวง ซึ่งมีอยู่ 10 หมู่บ้าน พบว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตขาหมู่ว่านซานอยู่ 2 โรงงาน ขณะที่ร้านขายขาหมูในเมืองโบราณมีอยู่ประมาณ 30 ร้าน และเมื่อรวมกับร้านค้าที่อยู่นอกเขตเมืองโบราณ น่าจะมีมากกว่า 70 ร้าน

ผู้วิจัยพยายามสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับขาหมู่ว่านซานจากหลายร้านมักได้รับคำตอบว่า เป็นลูกจ้าง ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ แต่เมื่อถามว่า “ขายดีไหม” หลายร้านก็พูดตรงกันว่า “ขายดีมากถึงจะมีร้านขาหมูอยู่มากมายก็ยังขายดี โดยเฉพาะฤดูท่องเที่ยว ถึงขนาดขายไม่ทันหรือไม่พอขาย” บางร้านบอกว่า “ปีหนึ่งๆ ทั้งโจวจวงน่าจะขายขาหมูได้มากกว่าหนึ่งล้านขา” ไม่นับรวมถึงการจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าต่างๆ เนื่องจากขาหมู่ว่านซานได้พัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เป็นซองอลูมิเนียมสุญญากาศทำให้สามารถเก็บรักษาขาหมูที่ปรุงสำเร็จแล้วไว้ได้นาน

เว็บไซต์ของบริษัทท่องเที่ยวหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวงแห่งมณฑลเจียงซู¹ กล่าวถึงผลประโยชน์จากการผลิตและขายสินค้าบริโภคที่หัว่ว่านซานซึ่งน่าจะมีขาหมู่ว่านซานเป็นสินค้าหลัก ในปี 2002 มียอดขาย 1 พัน 1 ร้อยล้านหยวนจากข้อมูลดังกล่าวมีนัยแสดงให้เห็นว่า ขาหมู่ว่านซานที่เข้าสู่ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่มีการ

¹ http://www.zhouzhuang.net/DB_jieshao.asp?id=15

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

จัดการแบบรวมศูนย์โดยบริษัทท่องเที่ยวหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวง ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ที่ถือหุ้นและบริหารงานโดยรัฐบาลท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีแนวโน้มเข้าสู่กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตจำนวนมาก (mass production) และเป็นมาตรฐานเดียวกัน (standardization) มากขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชาฮูว๋านซานจะมีหน้าตาและรสชาติเหมือนกันหมดทุกร้าน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ามีหลายร้านที่มีบรรจุภัณฑ์แตกต่างกัน รวมถึงสีสันทาของชาฮูว๋านซาน บางร้านก็แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปได้ว่าเนื่องจากเป็นสินค้าที่มาจากผู้ผลิตหลายรายหรือผลิตจากต่างโรงงานกัน และอีกส่วนหนึ่งเนื่องมาจากยังคงหลงเหลือร้านชาฮูว๋านบางร้านในโจวจวงที่ผลิตชาฮูว๋านซานแบบทำเองขายเองรวมถึงมีบางร้านที่ได้รับคำแนะนำจากคนท้องถิ่นว่าเป็นร้านที่อร่อยที่สุดหรืออร่อยกว่าร้านอื่น

ดนตรีโบราณนำซี : วัฒนธรรมโบราณ – การจัดการสมัยใหม่

บริษัทดนตรีโบราณนำซี จำกัด¹ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้การริเริ่มของคุณเซียนเคอ (宣科) “บริษัทดนตรีโบราณนำซี จำกัด” เป็นผลผลิตจากการขยายตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของคณะดนตรีโบราณต้าเหยียน ประวัติความเป็นมาของ “บริษัทดนตรีโบราณนำซี จำกัด” นั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่มีการก่อตั้งคณะดนตรีโบราณต้าเหยียนแห่งลี่เจียงขึ้นโดยกลุ่มศิลปินท้องถิ่นในปี 1981 ในขณะนั้นมีเพียงแค่ 23 คน เมื่อถึงปี 1986 คณะดนตรีโบราณเริ่มทดลองเปิดการแสดง โดยแสดงอาทิตย์ละหนึ่งรอบ เริ่มการแสดงเป็นครั้งแรกในวันที่ 21 มิถุนายน 1987 หลังจากที่ได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐ ต่อมาแสดงอาทิตย์ละสองรอบ มีรายได้จากการแสดงในขณะนั้นหนึ่งหมื่นห้าพันหยวน รายได้ของนักแสดงต่อการแสดงหนึ่งครั้งคือห้าพัน ดนตรีโบราณนำซีที่มีเสน่ห์ลึกลับจึงได้ค่อยๆ เผยแพร่ไปนอกลี่เจียง อวิ้นหนาน (ยูนนาน) และประเทศจีน จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ โดยอาศัยความเจริญรุ่งเรืองของการท่องเที่ยวในเมืองลี่เจียง

¹杨杰宏：《丽江本土文化产业的调查与总结——以纳西古乐、东巴宫为例》，载《民族艺术研究》，2006年第9期。

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

นอกจากเป็นที่รู้จักภายในประเทศ ในช่วงกลางและปลายทศวรรษที่แปดสิบ สถาบันวิทยุโทรทัศน์หลักของประเทศตะวันตก เช่น บีบีซี และเอบีซี ได้ช่วยประชาสัมพันธ์ดนตรีโบราณนำซี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการสร้างตราสินค้า ปี 1993 เซียนเคอประสบความสำเร็จในการพา คณะดนตรีโบราณต้าเหียนไปแสดงที่มหานครเป่ย์จิง (ปักกิ่ง) จากนั้นมา นักท่องเที่ยวที่มาชมดนตรีโบราณในลี่เจียงก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ค่าตั๋วเข้าชมได้เพิ่มจากเดิมห้าหยวนเป็นสิบหยวน คณะดนตรีโบราณต้าเหียนได้รับคำเชิญให้ไปแสดงที่ต่างประเทศหลายครั้ง เป็นการเผยแพร่ ดนตรีโบราณนำซีไปทั่วโลก สมาคมดนตรีโบราณภายใต้การนำของคุณเซียวเคอได้เดินทางไปแสดงที่อังกฤษ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สวิสเซอร์แลนด์ อิตาลี เยอรมัน เอสโทเนีย สเปน โปรตุเกส อเมริกา ญี่ปุ่น ฮองกง ไต้หวัน ฯลฯ เป็นจำนวนสิบกว่าประเทศ และประสบความสำเร็จ อย่างยิ่งในการแสดงที่เป่ย์จิง (ปักกิ่ง) ช่งไห่ (เซี่ยงไฮ้) เทียนจิน (เทียนสิน) กว่างโจว (กวางเจา) หนานจิง (นานกิง) เฉิงตู และคุนหมิง ฯลฯ ทำให้ชื่อเสียงของดนตรีโบราณนำซี ขจรขยายไปทั่ว

ในปี 2000 คณะดนตรีโบราณนำซี เริ่มมีการใช้ระบบการดำเนินงานแบบบริษัทและ การบริหารธุรกิจสมัยใหม่ ในปีเดียวกันนี้เอง คณะดนตรีโบราณต้าเหียนได้กลายเป็นบริษัท ดนตรีโบราณเซียวเคอต้าเหียน จำกัด โดยมีคุณเซียวเคอเป็นกรรมการผู้จัดการ ดนตรี โบราณนำซีจึงได้ก้าวสู่เส้นทางอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนับจากนั้นเป็นต้นมา การดำเนินงาน แบบบริษัทและการบริหารระบบธุรกิจแบบสมัยใหม่ทำให้มีการพัฒนาบริษัทอย่างรวดเร็ว ในปี 2007 รายได้ต่อปีของคณะดนตรีโบราณนำซีทะลุห้าล้านหยวน

คุณเซียวเคอได้บริจาคเงินส่วนตัวแก่สังคมแล้วเกินกว่าสี่ล้านหยวน ปัจจุบันนี้ ราคาตั๋วเข้าชมได้เพิ่มขึ้นเป็น 160 หยวนต่อหนึ่งใบ แต่ผู้ชมก็ยังแน่นขนัดเหมือนเดิม สามสิบปีกว่าที่ผ่านมา คณะดนตรีโบราณได้ช่วยกระตุ้นการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ของลี่เจียง และสร้างรายได้แก่สมาชิกในคณะฯ ที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยอนุรักษ์ดนตรีโบราณ

นำซีที่กำลังจะหายสาบสูญ ทำให้เสียงดนตรีจากสวรรค์ยังคงดังก้องอยู่ในหูของนักท่องเที่ยวและผู้ชมทุกคน

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นจากตัวอย่างของโจวจวงและลี่เจียง จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน การจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนได้นำเอาวิธีการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างเต็มที่ จะเห็นได้ว่าลักษณะที่คล้ายกันของทั้งโจวจวงและ ลี่เจียงคือมีการใช้รูปแบบการจัดการแบบสมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบการจัดการองค์กรธุรกิจสมัยใหม่

ถึงแม้ว่าจะมีความคล้ายคลึงกันดังกล่าวข้างต้น แต่ทั้งสองกรณีก็มีความแตกต่างที่ชัดเจนในแง่ของ “ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม” กล่าวคือ ในกรณีโจวจวงผู้ประกอบการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมมีลักษณะเป็น “วิสาหกิจขนาดใหญ่ที่ริเริ่มและบริหารจัดการอย่างรวมศูนย์โดยรัฐบาลท้องถิ่น” ขณะที่ในกรณีของลี่เจียง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเป็น “วิสาหกิจระดับกลางและเล็กที่ริเริ่มและบริหารจัดการโดยผู้ประกอบการในท้องถิ่น” ซึ่งผันตนเองจากชมรมดนตรีและกลุ่มศิลปินสมัครเล่นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจดนตรี ซึ่งทำให้ศิลปินนักดนตรีมีรายได้และสามารถเลี้ยงตัวเองได้พร้อมกันกับดำเนินการกิจสืบทอดวัฒนธรรมตงปาและดนตรีโบราณของชาวน่าซี

6. อุตสาหกรรมวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของชนบทจีนกรณีศึกษาโจวจวงและลี่เจียง

ในห้วงเวลากว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงของชนบทโจวจวงและลี่เจียงไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนในช่วงอายุของคนที่หนึ่ง จากเมืองเล็ก ๆ ชนบทห่างไกลที่มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก ปัจจุบันกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทุกสารทิศ ภายหลังจากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในโจวจวงและลี่เจียง การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดในกรณีของหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวง และเมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่และการใช้พื้นที่ในเขตเมืองโบราณ จากเดิมเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของคนท้องถิ่น

กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร โฮมสเตย์ พิพิธภัณฑ์ จุดชมวิว ฯลฯ การขยายตัวอย่างก้าวกระโดดของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนท้องถิ่นจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคบริการต่างๆ ซึ่งครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การย้ายถิ่นที่มีทั้งลักษณะที่คนท้องถิ่นย้ายออกจากเมืองโบราณไปอยู่อาศัยในเขตเมืองใหม่ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างมาก และการย้ายเข้าของคนต่างถิ่นเพื่อมาประกอบอาชีพในพื้นที่เมืองโบราณซึ่งปัจจุบันกำลังเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม

ในกรณีของโจวจวง การพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเน้นหนักไปที่อุตสาหกรรมประเภทที่ 3 มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1980 จนกระทั่งปัจจุบัน หลังจากที่มีการสร้างสะพานข้ามท่าจี๋ซู่ โจวจวงเริ่มต้นได้เข้าสู่เส้นทางการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจ จากที่ก่อนหน้านี้โจวจวงถูกตัดขาดจากภายนอก ยังคงสภาพเป็นหมู่บ้านกลางน้ำโดยสมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีถนน การเดินทางจึงใช้เรือเป็นพาหนะแต่เพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้โจวจวงยังคงสภาพบ้านเรือนและวิถีชีวิตดั้งเดิมเอาไว้ได้ แตกต่างจากหมู่บ้านกลางน้ำส่วนใหญ่ในแถบเจียงหนานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงเดียวกัน โจวจวงในช่วงก่อนสร้างสะพานยังไม่มีที่รู้จักของคนภายนอก แม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเยือนบ้าง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การบริหารจัดการและยุทธศาสตร์การพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และไม่ได้มีผลสะท้อนต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวโจวจวง

นับจากปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเมืองโบราณโจวจวงมีการขยายตัวอย่างมาก ส่งผลให้โจวจวงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลังจากมียุทธศาสตร์และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ภายใต้นโยบายส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมประเภทที่ 3 ของรัฐบาลจีนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผ่านไปกว่าหนึ่งทศวรรษ หลังจากเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โจวจวงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในปี 2010 โจวจวงกลายเป็นที่

สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและในต่างประเทศหลังจากเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการแนะนำในงาน Shanghai World Expo 2010 ในฐานะที่เป็นเมืองกลางน้ำอันดับหนึ่งของจีน ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น จากในปี 1989 หลังจากได้มีการบูรณะบ้านตระกูลเลี่ยน แล้วเปิดจำหน่ายตั๋วให้นักท่องเที่ยวเข้าชมเป็นแห่งแรกในเมืองโบราณโจวจวง จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยในปีนั้นประมาณ 55,000 คน ในปี 2002 จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 2,630,000 คน เป็น 47.8 เท่าของปี 1989

ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนท้องถิ่น จากข้อมูลสถิติของบริษัทท่องเที่ยวหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวงแห่งมณฑลเจียงซูพบว่าในปี 2000 มีแรงงานท้องถิ่นกว่า 7,000 คนที่เข้ามาทำงานในธุรกิจการท่องเที่ยว คิดเป็นสัดส่วน 58% ของแรงงานทั้งหมดในตำบลโจวจวง ทำให้รายรับของคนโจวจวงเพิ่มมากขึ้นตามอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยว จากข้อมูลสถิติที่สำนักงานคุ้มครองแรงงานและประกันสังคมประจำตำบลโจวจวง ปี 2006 พบว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประเภทที่ 2 หรือแรงงานที่ประกอบอาชีพในโรงงานเป็นแรงงานที่สัดส่วนมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในภาคเกษตร หรือภาคบริการ แต่สัดส่วนของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประเภทที่ 2 นั้นมีแนวโน้มลดลงทุกปีอย่างเห็นได้ชัด และสัดส่วนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประเภทที่ 3 หรือภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ประกอบกับความต้องการแรงงานภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในตำบลโจวจวงลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้อุตสาหกรรมภาคบริการและการท่องเที่ยวมีบทบาทอย่างสูงในการแก้ไขปัญหาการว่างงานของโจวจวงและกลายเป็นช่องทางสำคัญในการรองรับแรงงานจากภาคอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในกรณีของลี่เจียง การขยายตัวอย่างก้าวกระโดดของการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชีวิตของคนในลี่เจียง ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียงและอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทรอบนอกเมืองลี่เจียง ในทำนองเดียวกันกับกรณีของโจวจวง นั่นคือ คนท้องถิ่นมีการเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคบริการเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อ

ตอบสนองความต้องการของการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างมากในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา รวมไปถึงการเพิ่มจำนวนของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมรายใหม่มากขึ้น

หลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว พื้นที่ทั้งในและนอกเขตเมืองโบราณ ด้าเหยียนลี่เจียงได้รับการฟื้นฟูบูรณะและเริ่มเป็นที่รู้จักของโลกภายนอก การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในกรณีลี่เจียงเริ่มขยายตัวในช่วงทศวรรษที่ 1990 โดยเฉพาะภายหลังจากที่ลี่เจียงได้รับการประกาศเป็นเมืองมรดกโลกในปี 1997 ในช่วงปี 1991- 1999 มีนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างไม่ขาดสาย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวภายในประเทศจีนเองในปี 1991 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในลี่เจียงทั้งหมด 13,500 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศจีนจำนวนทั้งสิ้น 7,500 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 6,000 คน รายได้จากการท่องเที่ยวมีมูลค่าเพียง 7,000 หยวน และ 452,300 ดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ในปี 1999 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,813,200 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศจีนจำนวนทั้งสิ้น 2,744,420 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 69,000 คน นำรายได้เข้ามาสู่ลี่เจียงเป็นมูลค่าถึง 2,900,000 หยวน และ 21,308,700 ดอลลาร์สหรัฐ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าในช่วง 9 ปี อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในลี่เจียงได้เติบโตและขยายตัวอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลประเทศจีนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและเริ่มมีการดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

หลังจากช่วงช่วงวิกฤตการณ์โรคซาร์ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2004 – 2010 นั้น นักเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในลี่เจียงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2004 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในลี่เจียงทั้งหมด 3,601,800 คน (อัตราเพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 19.47) เป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศจีนจำนวนทั้งสิ้น 3,509,970 คน (อัตราเพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 19.47) และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 92,100 คน

(อัตราเพิ่มขึ้นจาก ปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 11.76) นักท่องเที่ยวเหล่านั้นนำรายได้เข้ามาสู่สี่เจียงเป็นมูลค่าถึง 3,176,000,000 หยวน (อัตราเพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 32.11)

โดยในปี 2010 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มเป็นจำนวนทั้งสิ้น 9,099,700 คนเพิ่มขึ้นจากปี 2004 ถึง 5,497,900 คน มีอัตราเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 47.1 ของปี 2004 ในปี 2010 แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศจีนจำนวนทั้งสิ้น 8,488,300 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 611,400 คน นำรายได้เข้ามาสู่สี่เจียงเป็นมูลค่ากว่า 11,246,000,000 หยวน มีอัตราเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 55.76 ของปี 2004 ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในช่วง 8 ปี อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวใน สี่เจียงได้เติบโตและขยายตัวอย่างมากเป็นผลมาจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลจีนได้ดำเนินนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น และมีแนวโน้มว่าอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจีนจะมีการขยายตัวมากขึ้นต่อไปอีกในอนาคต

7. บทส่งท้าย: บทเรียนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนจากประสบการณ์ของโจวจวงและสี่เจียง

การพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีน ทั้งในกรณีของโจวจวงและสี่เจียงเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและทวีความเข้มข้นอย่างมากในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา บทเรียนว่าด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบทที่เรียนรู้ได้จากประสบการณ์ของประเทศจีนมีทั้งในแง่ที่เป็นด้านบวกและด้านลบ สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีน ตลอดจนขีดจำกัดของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการย้ายถิ่นออก ความแออัดของนักท่องเที่ยว ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการเป็นธุรกิจมากเกินไปล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพึงตระหนักในการดำเนินนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบท เป็นการเรียนรู้ทั้งเพื่อแก้ไขผลกระทบและเพื่อระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นแต่ถึงแม้ว่าจะประสบกับปัญหาหลายประการที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วดังที่ได้กล่าวข้างต้น โจวจวงและสี่เจียงในปัจจุบันได้กลายเป็น

ตัวอย่างของความสำเร็จที่เมืองท่องเที่ยวในประเทศจีนหลายแห่งยึดถือเป็นต้นแบบในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแง่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือน คำชมหรือรางวัลที่แสดงถึงการยอมรับจากสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เสียงตอบรับทางบวกเหล่านี้สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักท่องเที่ยวท้องถิ่น และภาครัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นอย่างมากด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่จะนำเสนอเป็นบทส่งท้ายในที่นี้คือการตอบคำถามว่า อะไรคือบริบทและเงื่อนไขที่ทำให้อุตสาหกรรมวัฒนธรรมในโจวจวงและลี่เจียงเป็นอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการทบทวนถึงเงื่อนไขหรือบริบทอันเป็นที่มาของความสำเร็จ/ล้มเหลวของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีน จากประสบการณ์ของโจวจวงและลี่เจียง เพื่อว่าบทเรียนเหล่านี้อาจจะเป็นประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อยต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม หรือสนใจการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบท ข้อค้นพบในเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทและเงื่อนไขของความสำเร็จ/ล้มเหลวของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบท จากประสบการณ์ของโจวจวง มณฑลเจียงซู และลี่เจียง มณฑลอวิ๋นหนาน(ยูนนาน) สาธารณรัฐประชาชนจีน เกี่ยวข้องกับประเด็นต่อไปนี้

(1) *บทบาทของภาครัฐ และประสิทธิภาพของกลไกรัฐ* จากการศึกษาภาพรวมของนโยบายอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศจีน และกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในโจวจวงและลี่เจียง จะเห็นได้ชัดเจนว่า ภาครัฐมีบทบาทนำในการผลักดันนโยบายและกระตุ้นให้รัฐบาลท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นในเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม รัฐบาลจีนดำเนินนโยบายในเรื่องนี้อย่างเข้มข้น เป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง มีการปฏิรูปโครงสร้างระบบการบริหารจัดการและกลไกระดับต่างๆ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายภาครัฐที่ชัดเจนและกลไกการส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมให้ประสบ

ความสำเร็จ แต่ถึงแม้ว่าประเทศจีนจะเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องความชัดเจนและความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายของภาครัฐ แต่หากมองอย่างวิพากษ์วิจารณ์ก็จะเห็นได้ว่า การดำเนินนโยบายภาครัฐหลายๆ อย่างของรัฐบาลจีนเป็นไปได้เฉพาะในบริบทการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยมที่รัฐมีอำนาจรวมศูนย์อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เช่น นโยบายการเวนคืนที่ดิน การกำหนดรูปแบบการใช้พื้นที่และวิธีการดำรงชีพของประชาชน เป็นต้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นวิธีการดำเนินนโยบายที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดเช่นนี้จะเป็วิธีการที่เหมาะสมที่ประเทศอื่นสามารถนำไปใช้ได้ หรือควรนำไปใช้ในบริบทสังคมนิยมการเมืองของประเทศอื่นที่มีระบบการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากประเทศจีน

(2) *บริบทของท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม*ของแต่ละท้องถิ่นก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะถึงแม้ว่ารัฐบาลจีนจะมีบทบาทอย่างสูงในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบท แต่มิได้หมายความว่าพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ในชนบททุกหนแห่งในประเทศจีน มีเพียงพื้นที่ชนบทบางแห่งเท่านั้นที่มีจุดเด่นและศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมขึ้นในท้องถิ่น ดังเช่นในกรณีของหมู่บ้านกลางน้ำโจวจวง และเมืองโบราณต้าเหยียนลี่เจียง ทั้งสองกรณีต่างก็มีมรดกวัฒนธรรมที่มั่งคั่งและสั่งสมสืบทอดมายาวนาน และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ในมุมมองของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น ทั้งโจวจวงและลี่เจียงเป็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่กำลังเจริญเติบโตและประสบความสำเร็จรวมถึงเป็นกรณีศึกษานำร่องของการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบทแห่งอื่นๆ ของจีน แต่การประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับโจวจวงและลี่เจียงก็เป็นเรื่องยาก หลายกรณีที่ 'ไม่ประสบความสำเร็จ' มักได้แก่ อุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่มีฐานมาจากการลอกเลียนแบบโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของบริบททั้งของท้องถิ่นตนเองและต้นแบบ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ได้เกิดกระแสการสร้างหมู่บ้านวัฒนธรรมไปทั่วประเทศจีน พื้นที่หลักๆ เช่น เสินเจิ้น (เซินเจิ้น) เป่ย์จิง (ปักกิ่ง) และคุนหมิง แต่ก็ไม่สามารถสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน

(3) พลังของโลกาภิวัตน์และบทบาทขององค์การระหว่างประเทศ อีกเงื่อนไขหนึ่งที่มีความสำคัญคือ บริบทโลกาภิวัตน์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ซึ่งมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ รวมไปถึงองค์การระหว่างประเทศที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวอย่างที่เด่นชัดคือ บทบาทขององค์การยูเนสโกในกรณีของลี้เจียง หลังจากได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกในปี 1997 ลี้เจียงเป็นที่รู้จักในเวทีโลก การเป็นเมืองมรดกโลกกลายเป็นจุดขายที่สำคัญของลี้เจียงในฐานะเมืองท่องเที่ยวและกลายเป็นตราสินค้าที่สร้างความโดดเด่นให้กับลี้เจียง กรณีของโจวจวง บทบาทของสื่อและโลกาภิวัตน์มีส่วนสำคัญที่ทำให้โจวจวงเป็นที่รู้จัก เป็นต้นว่า การได้รับการแนะนำว่าเป็นหมู่บ้านกลางน้ำอันดับหนึ่งของจีนในงานชงไห่เอ็กซ์โปร์ (เซี่ยงไฮ้เอ็กซ์โปร์) การมาเยือนของบุคคลสำคัญหรือผู้ที่มีชื่อเสียงระดับโลก เป็นต้น

พลังของโลกาภิวัตน์ไม่เพียงทำให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมากแล้ว ยังทำให้เกิดการไหลเข้ามาของนักลงทุนจำนวนมากจากทั่วประเทศและทั่วโลกด้วย ส่งผลให้เมืองเก่าเปิดสู่โลกภายนอก ซึ่งในด้านหนึ่งก็เป็นการดึงดูดทรัพยากรจากโลกภายนอกเข้ามาสู่ลี้เจียง แต่ในขณะเดียวกันก็นำพาความเปลี่ยนแปลงมายังลี้เจียง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ อาคารสิ่งก่อสร้าง ยังรวมไปถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รูปแบบการประกอบอาชีพ หรือวิถีชีวิตของชาวเมืองเก่า สิ่งที่โลกาภิวัตน์นำมาสู่เมืองเก่าลี้เจียงไม่ใช่แค่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังมีอีกหลายสิ่งที่สำคัญเป็นต้นว่า ข้อมูล เทคโนโลยี ทุนทรัพยากรมนุษย์ สินค้า วัฒนธรรม และแนวความคิดจากภายนอก ปัจจัยที่มีอิทธิพลเหล่านี้เป็นแรงผลักดันในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนำชีในเมืองลี้เจียง

(4) นวัตกรรมการบริหารจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ไม่อาจมองข้าม และไม่มีสูตรสำเร็จที่ตายตัวว่ารูปแบบที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร แต่ละกรณีจึง

จำเป็นที่จะต้องค้นหารูปแบบหรือสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับเงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่น จากตัวอย่างของโจวจวงและลี่เจียง แม้ว่าจะได้รับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมจากรัฐบาลกลางมาเหมือนกัน แต่รูปแบบการบริหารจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในโจวจวงและลี่เจียงก็มีความแตกต่างกัน การบริหารจัดการพื้นที่หมู่บ้านกลางน้ำโจวจวงอยู่ในความดูแลของบริษัทท่องเที่ยวหมู่บ้านกลางน้ำ โจวจวงแห่งมณฑลเจียงซู จำกัด เป็นหนึ่งในบริษัทท่องเที่ยวที่มีประวัติยาวนานที่สุด ก่อตั้งขึ้นโดยมณฑลเจียงซู และบริหารงานโดยรัฐบาลท้องถิ่น รูปแบบการบริหารจัดการในโจวจวงมีลักษณะค่อนข้างรวมศูนย์และที่สามารถดำเนินการเช่นนี้ได้เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านกลางน้ำโจวจวงมีขนาดเล็กและมีขอบเขตหรืออาณาบริเวณที่ค่อนข้างชัดเจน

ขณะที่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมในลี่เจียงดำเนินการโดยใช้ระบบบริหารจัดการแบบองค์กรธุรกิจ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมการแยกกันระหว่างอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและการบริหารวัฒนธรรม เพื่อสร้างระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมชนชาติที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจตลาดแบบสังคมนิยม โดยการสร้างระบบบริหารจัดการรูปแบบใหม่ที่มีการจดลิขสิทธิ์ชัดเจน มีการแบ่งแยกอำนาจความรับผิดชอบชัดเจน แยกเอกชนและรัฐออกจากกันอย่างเด็ดขาด องค์กรที่สร้างขึ้นใหม่มีอำนาจความรับผิดชอบตามแบบธุรกิจสมัยใหม่ ทำให้การบริหารจัดการอุตสาหกรรมวัฒนธรรมประเภทต่างๆ มีความคล่องตัวและเป็นอิสระมากขึ้น

(5) *ปฏิบัติการที่มาจากฐานของการสั่งสมความรู้และการวิจัย* ความสำเร็จของโจวจวงและลี่เจียงมาจากฐานความรู้ที่สั่งสมและการวิจัยทั้งก่อนและหลังการดำเนินนโยบายและกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ดังจะเห็นได้จากกรณีโจวจวงมีการศึกษาวิจัยก่อนหน้าที่จะมีการจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาโจวจวง และหลังจากมีการพัฒนาจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ในกรณีลี่เจียง นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณหลังจากเกิดเหตุการณ์แผ่นดิน จากการสำรวจเอกสารพบว่า ลี่เจียงมีฐานความรู้ที่สั่งสมจากการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานก่อนหน้านี้แล้ว

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 มีผู้เชี่ยวชาญ นักเขียน และนักวิชาการต่างชาติจำนวนมาก เดินทางมาสำรวจ ทำงาน และเผยแพร่ศาสนาที่ลิเจียง หลังจากกลับไปยังประเทศของตนก็ได้ตีพิมพ์บทความและหนังสือที่เกี่ยวข้องออกมามากมาย ทำให้ลิเจียงกลายเป็นสถานที่ที่ได้รับการกล่าวขานในหมู่นักวิชาการสาขาต่างๆ ในยุโรปและอเมริกา เช่น ธรณีวิทยา มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี และศาสนา การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมลิเจียงทั้งเรื่องดนตรี โบราณคดีและวัฒนธรรมตงปาวอย่างต่อเนื่องทั้งโดยชาวจีนและชาวต่างประเทศจนเกิดเป็นวิชาภาษาศาสตร์ได้กลายเป็นฐานวิชาการที่แข็งแกร่งและมีส่วนอย่างสำคัญในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของลิเจียงและสร้างความโดดเด่นทางวัฒนธรรมให้กับลิเจียงในเวลาต่อมา

เงื่อนไขหรือบริบทของความสำเร็จ/ล้มเหลวในการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในชนบทจีนทั้งห้าประการที่กล่าวมาข้างต้น เป็นบทเรียนเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของโจวจวงและลิเจียงจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ขณะที่ในปัจจุบันอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้กลายเป็นทั้งแนวคิดและปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีพลวัตสูงยิ่งไม่เฉพาะแต่ในประเทศจีนแต่รวมถึงอีกหลายประเทศทั่วโลก และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยกันต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามระยะยาวและการศึกษาวิจัยข้ามวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- Hesmondhalgh, David and Pratt, Andy C. 2005 Cultural Industries and Cultural Policy. In *International journal of cultural policy* 11 (1): 1-14.
- Hesmondhalgh, David. 2007. *The Cultural Industries*. (2nd Edition) Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.
- Hartley, John. (ed.) 2005. *Creative Industries*. Malden, MA and Oxford: Blackwell Publishing.
- Throsby, David. 2001. *Economic and Culture*. UK: Cambridge University Press.
- UNESCO. 1982. *Cultural Industries: A challenge for the future of culture*. Paris: The United Nations.
- 陈立旭 2006 《当代中国大众文化发展历程》，《文化研究》第 10 期。
- 韩骏伟，胡晓明等 2009 《文化产业概论》，广州：中山大学出版社。
- 和湛主编 2003 《丽江古城》，昆明：云南民族大学出版社。
- 赫斯蒙德夫著，张菲娜译 2007 《文化产业》，北京：中国人民大学出版社。
- 胡慧林 2008 《文化产业发展与中国新文化变革：1998-2008》，上海：上海人民出版社。
- 江蓝生、谢绳武主编 2002 《2001-2002 年：中国文化产业报告》，北京：中国社会科学文献出版社。
- 李丽雅、黄芳 2003 《论江南水乡古镇旅游资源开发与保护——以周庄和同里为例》，《桂林旅游高等专科学校学报》第 2 期。
- 丽江纳西族自治县志编纂委员会编纂 2001 《丽江纳西族自治县志》，昆明：云南人民出版社。
- 刘燕 2005 《旅游业的发展对丽江古城社会文化的影响》，《云南地理环境研究》，第 17 卷。

- 苏晓波 2009《旅游发展与历史陈振商业功能转化——以丽江大研古镇为例》，中山大学硕士学位论文。《文化产业振兴规划》，北京：人民出版社。
- 危良华、单鹏飞 2009《江南水乡印象之追忆、反思和重塑——以水乡周庄为例》，《小城镇建设》。
- 徐致云 2005《周庄古镇旅游感知及旅游地生命周期研究》，安徽师范大学硕士学位论文。
- 宣科 1995《纳西古乐》，《玉龙山》，第1期。
- 杨杰宏 2006《丽江本土文化产业的调查与总结——以纳西古乐、东巴宫为例》，《民族艺术研究》，第9期。
- 于洪 2007《丽江古城形成发展与纳西族文化变迁》，中央民族大学博士学位论文。
- 云南减灾年鉴编委会编 1999《云南减灾年鉴》（1996-1997），昆明：云南科技出版社。
- 曾傅伟 2010《旅游小城镇：城镇化新选择——旅游小城镇建设理论与实践》，北京：中国旅游出版社。
- 周正兵 2009《文化产业导论》，北京：经济科学出版社。
- 自宗晓莲 2002《丽江古城民居客栈业的人类学考察》，《云南民族学院学报》（哲学社会科学版），第4期。
- 邹开敏 2008《民宿：休闲度假旅游的一种探索——江苏周庄为例》，《乡村旅游》，第8期。

เว็บไซต์

<http://www.unesco.org/culture/industries>. [Accessed 18Nov. 2010]
www.china.com.cn. [Accessed 26Nov. 2010]
<http://thai.cri.cn/247/2010/11/22/233s181880.htm>. [Accessed 22Nov. 2010]
<http://thai.cri.cn/247/2010/10/08/227s180382.htm>. [Accessed 08Oct. 2010]
http://th.rivermk.com/mgh0912/d_jrzg11.html. [Accessed 09Mar. 2011]
<http://www.tczj.net/sfw/show/news.asp?id=68>. [Accessed 31Aug 2010]
http://www.ks.gov.cn/929_ksgl.html&ID=920. [Accessed 12Feb. 2010]
www.Zhouzhuangtour.com. [Accessed 28Jan. 2011]
<http://www.lijiang.gov.cn/index.htm>. [Accessed 08May. 2011]
<http://www.Softime.cn>. [Accessed 08May. 2011]
www.njgs.xxgk.yn.gov.cn. [Accessed 08May. 2011]
http://www.zhouzhuang.net/DB_jieshao.asp?id=15. [Accessed 28Jan. 2011]
http://www.zhouzhuang.net/DB_jieshao.asp?id=15. [Accessed 28Jan. 2011]